

BELADEN ERFGOED

Bunker van Seyss-Inquart staat te koop

De bunker van nazi-Rijkscommissaris Seyss-Inquart in Wassenaar staat vanaf volgende maand te koop. Na veel discussie, en de koper mag er niet zomaar alles mee doen.

Titia Ketelaar

DEN HAAG

Geen restaurant met bezorgservice of afhaal. Geen shoarmatent of café. Geen „bierhuis” of „dancing”. Noch een partycentrum, evenemententerrein of winkel. Wel: een werkruimte, (data)opslag, een museum of iets anders. Met als „harde voorwaarde dat recht wordt gedaan aan de cultuurhistorische waarden van het complex”.

En dat complex is een als boerderij gecamoufleerde bunker van 61 bij 30 meter, met een dak van vier meter dik beton, gelegen op landgoed Clingendael in Wassenaar. Vanaf volgende maand staat hij te koop. Iedereen mag meedingen, zegt het Rijksvastgoedbedrijf, mits aan bovenstaande voorwaarden wordt voldaan. De prijs is „aan de markt”. Wat vooral telt, is een plan dat „passend is voor het object en de omgeving”.

De bunker is zogenoemd ‘beladen erfgoed’. Hij werd gebouwd in opdracht van Arthur Seyss-Inquart, die als Rijkscommissaris van Nederland verantwoordelijk was voor de deportatie van meer dan honderdduizend Joden. Tijdens de Duitse bezetting woonde hij op Clingendael, en liet hij de bunker bouwen als schuilplaats.

Tijdens de Koude Oorlog diende het complex als crisiscommandopost voor de staf van de bevelhebber van de Koninklijke Landmacht. Tot 2013 toen Defensie de bunker niet meer nodig achtte - volgens een bouwhistorisch rapport vonden militairen de oefeningen vanwege de gebrekkige ventilatie „geen pretje” - en afstootte.

En: „Wanneer binnen het Rijk geen interesse is voor overtollig vastgoed, dan is het Rijksvastgoedbedrijf verplicht het object te verkopen.” De naastgelegen kazerne werd verbouwd tot appartementen.

Maar de verkoop van de bunker leidde tot hevige discussie in Wassenaar en in Den Haag, waar landgoed Clingendael deels in ligt. In 2019 schreven veertig prominente histo-

rici, oud-ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en museumdirecteuren aan het kabinet dat ze vreesden dat als de bunker in particuliere handen zou komen er geen beperkingen zijn op wat er in de bunker zou komen. Door andere critici werd vaak verwezen naar een bunker in Valkenswaard waar een escape room in kwam gebaseerd op Het Achterhuis.

Toetsingscommissie

Vorig jaar zijn in een zogeheten Nota van Uitgangspunten beperkingen vastgelegd. Dat zijn onder meer monumenteneisen en restricties aan de herbestemming. Maar ook moet er draagvlak zijn in de buurt, en moeten de plannen bijdragen aan „de kwaliteit van Wassenaar als ‘Landgoed aan zee’, een groene oase in de Randstad”. Een toetsingscommissie, bestaande uit de Rijksbouwmeester, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het Rijksvastgoedbedrijf en ie-

mand namens Wassenaar beoordeelt vervolgens de plannen.

Het stelt Ronald Klomp, voorzitter van de Stichting WO2 Sporen, nog niet gerust. Hij sprak meerdere malen in de gemeenteraad in omdat hij vindt dat de bunker een bestemming moet krijgen „in lijn met de historie van het pand”. „Dat valt ook met deze voorwaarden niet 100 procent te garanderen, zegt hij. „Op korte termijn kun je beperkingen opstellen, maar na doorverkoop raak je je grip kwijt.”

De duurste factor, meent Klomp, is het onderhoud van zo’n bunker. „Met het rendement moet je dat betalen. Er moet dus een substantieel stabiel iets komen. Als een uitbater failliet gaat, kan een curator een streep zetten door plannen en dan hebben de voorwaarden een beperkte levensduur.”

Onbekend is hoeveel gegadigden er zullen zijn. Stichting Atlantikwall Museum, die al eens rondleidingen organiseerde door de commando-

bunker, heeft zeker belangstelling. „Wij hebben al een x-aantal bunkers gerestaureerd en toegankelijk gemaakt voor publiek. Dat is lastiger dan je denkt, ze werden gebouwd om mensen juist buiten te houden”, zegt Jeroen Trimbos van de stichting.

„In de wereld van bunkers is dit een bijzondere. Langs de hele Atlantikwall, vijfduizend kilometer van Noorwegen tot Spanje, zijn er twintig tot dertig types bunker gebouwd. Deze op Clingendael is een uitzondering”, vertelt Trimbos.

Vrees voor concurrentie

Volgens hem is „de enige goede functie een bezoekerscentrum”. „Nu meer dan ooit heb je de kans om hier uit te leggen wat oorlog en vrede betekenen. Als je 20 miljard extra aan defensie gaat besteden, kan er best een tonnetje af om te vertellen waarom dat belangrijk is.” Hij vreest concurrentie van een commerciële partij die de

bunker voor opslag wil gebruiken. „In die wereld gaat zo veel geld om, daar kunnen wij als maatschappelijke organisatie niet tegenop.” Belangstelling is er ook van de Stichting Toeristische Ontsluiting Erfgoed Nederland. „Het is een bijzonder object, midden in een ‘schuldig landschap’”, zegt Willem van der Ham, die nog niet al te concreet over de plannen wil zijn.

Volgens hem moet de bunker „niet het zoveelste oorlogsmuseum” worden. „Wij willen het hele gebied aandacht geven. Op het naastgelegen landgoed Oosterbeek bevond zich een filmstudio die door Joodse vluchtelingen werd opgericht en in de oorlog werd gevorderd door de Duitsers om kluchten voor de troepen op te nemen. De V2-raketten werden ook daar gemaakt.” Van der Ham zegt: „Het is een fantastisch mooie ruimte. Die moet je in haar waarde laten.”

Het biedboek is in maart beschikbaar.

De commandobunker van Seyss-Inquart in Wassenaar. In maart begint de verkoop door het Rijksvastgoedbedrijf. FOTO PETER HILZ/ANP